

Protest ženských odborů
v Londýnském Hyde
Parku, 6. březen 1971

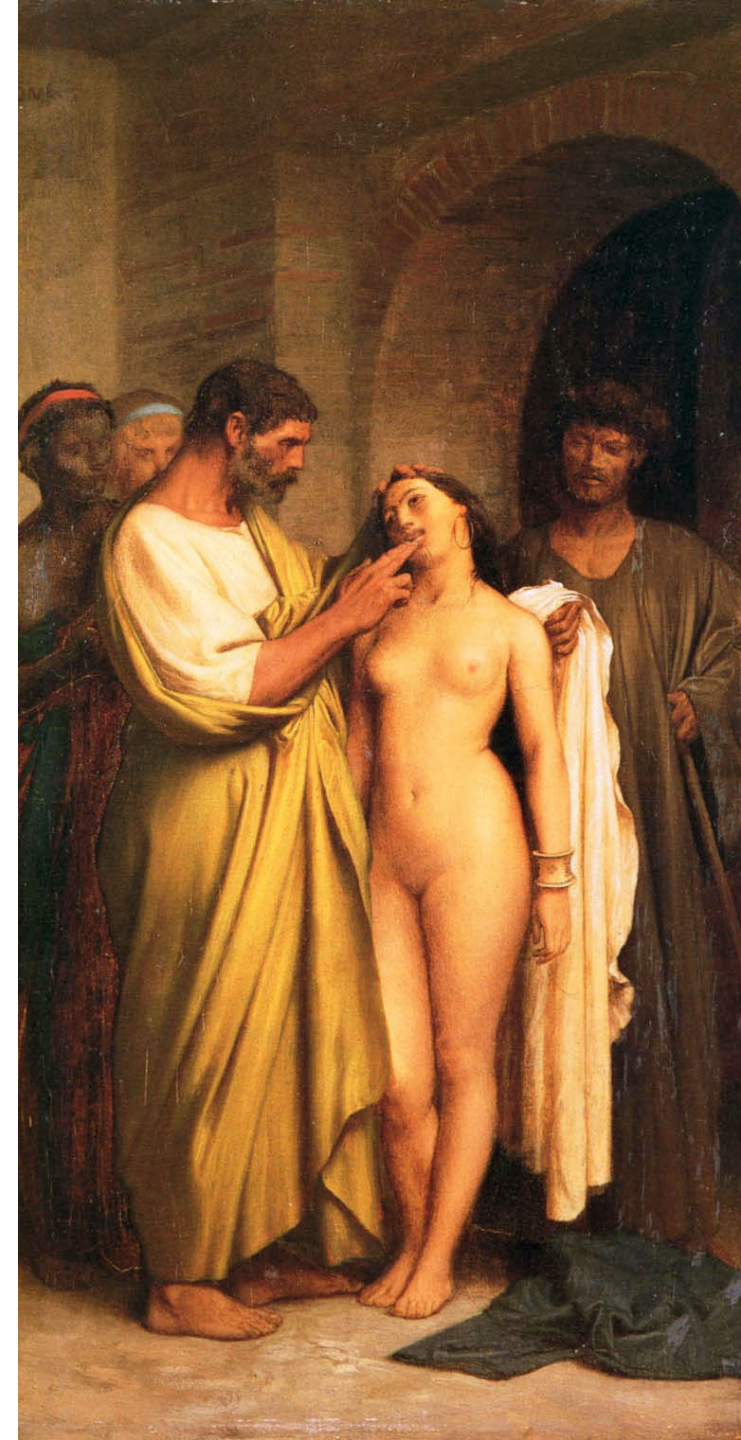
Metodika XIII.

Znepokojivý gender,
nebezpečný feminismus,
konstruovaná maskulinita

*Perspektiva pohlaví, její společenský význam a
dopad na vědeckou práci*

I. ,gender' a spřízněné pojmy

Jean-Léon Gérôme
(1824–1904),
nákup otroků
(1857)

Úkoly (1.10.)

- **Krátký referát pojmy k genderu (cca. 5 min.)**
 - Proč jste si ho vybral/a?
 - Zjistěte s pomocí různých zdrojů (knížky, studie, online rešerše) o co se jedná, dokumentujte rešerši (jak jste postupovali?)
 - Jak se Váš pojem historický vyvíjel (koncepty?)
 - Co se Vám na pojmu líbí/nelíbí
- **Četba textu: Sherry C.M. Lindquist, Gender, p. 113-130**
 - proveďte textovou analýzu: O čem to je? Jak vypadá argumentační struktura? Co se vám líbí, co méně?
- **Četba pramene: Christine de Pizan (1364 – 1430),**
 - proveďte analýzu pramene: Kdo je Christine de Pizan? Z jakého díla je text vybrán? (Význam díla?) O čem pojednává?

Úkoly (1.10.)

- **Krátký referát pojmy k genderu (cca. 5 min.)**
 - Proč jste si ho vybral/a?
 - Zjistěte s pomocí různých zdrojů (knížky, studie, online rešerše) o co se jedná, dokumentujte rešerši (jak jste postupovali?)
 - Jak se Váš pojem historický vyvíjel (koncepty?)
 - Co se Vám na pojmu líbí/nelíbí
- **Četba textu: Sherry C.M. Lindquist, Gender, p. 113-130**
 - proveďte textovou analýzu: O čem to je? Jak vypadá argumentační struktura? Co se vám líbí, co méně?
- **Četba pramene: Christine de Pizan (1364 – 1430),**
 - proveďte analýzu pramene: Kdo je Christine de Pizan? Z jakého díla je text vybrán? (Význam díla?) O čem pojednává?

I. ‚gender‘ a spřízněné pojmy

Gender studies	Anna Beňová
Feminismus	Veronika Gasparcová
Queer/Gender Studies	Laura Maniáková
Masculinity studies	Veronika Ondrášková
Orientalismus	Peter Sater
Postkolonialismus	Vojtěch Hami

Feminismus

- **Obecný termín pro sociální, politické a akademické proudy a sociální hnutí**, které na základě kritické analýzy genderových systémů prosazují rovná práva, lidskou důstojnost a sebeurčení pro všechny lidi všech pohlaví jakož i boj proti sexismu, a snaží se tyto cíle realizovat vhodnými opatřeními
- **Základ politických filozofií**, které se - nad rámec individuálních zájmů - zaměřují na souhrn společenských podmínek, zásadní změnu společenského a symbolického řádu a genderových vztahů

Gender studies/gender theory

- **Odvětví historických studií**, které se zabývá minulostí z genderového hlediska
- V centru studia je otázka, do jaké míry historické události a období ovlivňují ženy jinak než muže (např. článek Joan Kelly z roku 1977 „Did Women have a Renaissance?“)
- **Základní předpoklad**: genderové rozdíly jsou sociálně konstruované, proto je cílem analyzovat jejich projevy na různých místech a v různých dobách
- Genderoví historici rozlišují mezi pojmy „gender“ a „pohlaví“ - pohlaví je biologická konstituce jedince, zatímco gender je zvolená identita jedince
- Rozlišení mezi ženskými a genderovými studii je obtížné, protože neexistuje žádná zastřešující definice pojmu „žena“

Kritika ze strany genderové teorie (po roce 1990)

= Historici se v minulosti pokoušeli shrnout společné zkušenosti velkého počtu lidí
= Ženy mají mnohočetné identity ovlivněné různými faktory, včetně rasových a třídních, a jakýkoli pohled na historii, který shrnuje jejich zkušenosti, neposkytuje přesný obraz

I. ‚gender‘ a spřízněné pojmy

Gender studies	Anna Beňová
Feminismus	Veronika Gasparcová
Queer/Gender Studies	Laura Maniáková
Masculinity studies	Veronika Ondrášková
Orientalismus	Peter Sater
Postkolonialismus	Vojtěch Hami

Queer studies/teorie queer

- Vychází s přesvědčením, že pohlaví a sexuální identita jsou vytvářeny vyjednáváním mezi aktéry, kteří mají odlišný přístup k moci
- **Filozofická východiska:** Dekonstrukce, poststrukturalismus, analýza diskurzu, genderová studia
- **Cíly:** Analýza a dekonstrukce ‚sexuální identity‘, forem moci a jimi podpořených norem
- **Novější trendy:** Zaměřují se již nejen na sexualitu, ale také na kulturní definice genderu a genderových rolí a z nich vyplývajících vztahů nerovnosti
- **Ústřední bod:** radikální otevřenost termínu queer, který je neustále redefinován skupinami, které mají být zahrnuty do tohoto termínu
= **Reappropriace původně pejorativního termínu ‚queer‘ a jeho zasazení do nového sémantického kontextu**

Masculinity studies/mužské studie

- Maskulinita je praxe, tj. víc než role, tedy vztah nadvlády mezi muži a ženami a je propojená s dalšími mechanismy útlaku
- Vychází z emancipačního a v některých případech i feministického přístupu
- Od raného novověku (?) vedle sebe existovaly různé formy maskulinity
- historická změna dominantní maskulinity je podmíněna změnou výrobních vztahů ve společnosti

- **Aktuálně se rozlišují se čtyři formy maskulinity:**
- **Hegemonická maskulinita:** patriarchální formy maskulinity, genderová hegemonie se uskutečňuje se souhlasem/spoluprací ovládaných
- **Marginalizována maskulinita:** příslušníci nedominantních sociálních tříd, etnických skupin
- **Komplikovitá maskulinita:** pasivní podporovatelé hegemonů
- **Podřízená maskulinita:** homosexuální/transgenderové koncepty maskulinity

I. ‚gender‘ a spřízněné pojmy

Gender studies	Anna Beňová
Feminismus	Veronika Gasparcová
Queer/Gender Studies	Laura Maniáková
Masculinity studies	Veronika Ondrášková
Orientalismus	Peter Sater
Postkolonialismus	Vojtěch Hami

Orientalismus

- **Disciplína**, která zkoumá ‚Orient‘ z různých pohledů, (tj. antropologického, sociologického, historického, či filologického)
- Filozofický postoj a snaha postihnout druh myšlení založený na ontologickém a epistemologickém rozlišení mezi orientem a ve většině případů západem (Edward W. Said)
- Zároveň **společenská instituce**, která zkoumá výroky o orientu a definuje/autorizuje názory na něj; popisuje Orient, učí o něm, objasňuje ho a řídí

Orientalismus = způsob, jakým západ vládne orientu, restrukturalizuje a spravuje jeho narativy

Postkolonialismus

- **Kritické zpochybnění dlouhé pozitivně hodnocené historie kolonizace**, v 1980tých letech se přesouvá od forem politické kolonizace ke studiu všech forem kolonizovaných kultur
- **Základy postkoloniálních přístupů**: Kolonie byly sice politicky osvobozeny, ale nadále v nich převládala hegemonie eurocentrických perspektiv (koloniální pohled)
- **Proces kolonizace byl násilným kulturním kontaktem**: Jedna kultura si podmanila jinou, přetvořila ji k obrazu svému, změnila a zničila ji, aby ji ovládla

- Kolonizace neprobíhá pouze vojenskou silou, ale také mocí jazyka a přístupu k znalostem
- V průběhu kolonizace světa evropská věda definovala, co je orientální nebo asijské a co je západní a evropské při čemž se z Evropy stal hegemon
- Dominance koloniální moci se projevila především v ovládnutí jurisdikce a náboženství (např. vyvražďování černošských šamanů v průběhu obchodu s otroky, pálení pohanských obrazů a písem křesťanskými misionáři v Jižní Americe)
- **Stukturální problémy**: Navzdory dekolonizaci zůstaly bývalé kolonie duchovně kolonizované: během studené války se opět opíraly o své koloniální pány
- **Odvolávání kolonizovaných subjektů na to, co se zdá být jejich vlastními tradicemi, je problematické**; častokrát byly tyto tradice utvářeny, přetvářeny nebo vytvářeny západní definiční mocí

= řešení: entangled history (vzájemné ovlivnění kolonializatora a kolonializovaného)

Úkoly (1.10.)

- **Krátký referát pojmy k genderu (cca. 5 min.)**
 - Proč jste si ho vybral/a?
 - Zjistěte s pomocí různých zdrojů (knížky, studie, online rešerše) o co se jedná, dokumentujte rešerši (jak jste postupovali?)
 - Jak se Váš pojem historický vyvíjel (koncepty?)
 - Co se Vám na pojmu líbí/nelíbí
- **Četba textu: Sherry C.M. Lindquist, Gender, p. 113-130**
 - proveďte textovou analýzu: O čem to je? Jak vypadá argumentační struktura? Co se vám líbí, co méně?
- **Četba pramene: Christine de Pizan (1364 – 1430),**
 - proveďte analýzu pramene: Kdo je Christine de Pizan? Z jakého díla je text vybrán? (Význam díla?) O čem pojednává?

II. Četba textu: Sherry C.M. Lindquist, *Gender*, p. 113-130

Aneb: aplikace představ genderu na středověké dějiny umění

Gender

Gender: relativně nová kategorie historické analýzy

Historie významů: biologické pohlaví, (mocenské) vztahy mezi pohlavími, sexualita, gender

Jestli je gender je výsledkem performativity (Judith Butler: způsob, podle kterého se pohybujeme v rámci společnosti – tj. tělesnost, gesta, vysupování), co to pak znamená pro interpretaci středověkých uměleckých děl?

- Gender nebyla jedinou determinantou identity a genderových rolí: jsou tu další faktory jako bohatství, moc, sociální postavení, etnik, rasa, sexualita, náboženská příslušnost, vzdělání

= každá s těchto determinant mohla být napadena a vést k ohrožení společenského řádu a jeho norem

= středověké obrazy, které se dnes zdají být transgresivní nebo podvrtné vůči normativnímu pojetí pohlaví, nemuseli nutně podkopávat normativní představy

= Častokrát se umělci právě využitím formálně transgresivních prvků pokoušeli subtilně posílit společenské normy

Sherry C.M. Lindquist

- Profesorka dějin umění na Western Illinois University (USA)
- Specializace: středověká a renesanční vizuální kultura, výuka a výzkum umělecké identity, kulturní výměny, genderu, sexuality, monster, teorií vnímání, sociálních dějin umění a uměleckohistorické metodologie

„a gendered reading of a medieval work of art investigates the normative message of a patriarchal, heterosexist cultur that inflected the images, and how those messages were conceived, produced, disseminated, internalized, and/or undermined by and for audiences in particular historical contexts“ (s. 115)

II. Gender a předmoderní umění I.

Extáze Sv. Terezy z Avily (1515-1582) Kostel Santa Maria della Vittoria v Římě (Cornarova kaple), Giovanni Lorenzo Bernini, cca. 1645-52

„Viděla jsem vedle sebe, po svém levém boku, anděla v tělesné podobě, jakého vídám málokdy. [...] Nebyl vysoký, spíše malý, velmi krásný, s tak zářivou tváří, že se zdálo, že je jedním z těch velmi vznešených andělů, kteří vypadají, jako by byli celí v ohni. [...] V jeho rukou jsem viděla dlouhý zlatý šíp a na jeho hrotu jako by se třepotal malý oheň.

Cítila jsem, jako by mi ho několikrát zabodl do srdce a jako by mi pronikl do útroh. Když ho vytáhl, měla jsem pocit, jako by je vyrval s sebou a nechal mě hořet silnou láskou k Bohu. Bolest byla tak silná, že mě nutila [...] vyslovovat nářky, ale zároveň něha, kterou ve mně tato nesmírná bolest vyvolává, je tak ohromující, že ani nepřichází přání, aby pominula, ani aby se duše spokojila s něčím menším než s Bohem. Není to bolest tělesná, ale duchovní, i když tělo na ní má jistě podíl, a to docela velký“ (vize Sv. Terezy)

Egon Friedell, Kulturgeschichte der Neuzeit (1931):

„Nakonec se erotika, algolagnie (bolest-chtíč) a touha po nadpřirozenou spojují v onu bizarní směs, jejímž nejpodmanivějším výrazem je Berniniho Svatá Terezie, dílo, které zůstane navždy nezapomenutelné díky vznešenému umění nejrafinovanějších iluzionistických efektů, jakých jinak může dosáhnout jen jeviště. Je to bezpochyby hluboce náboženské pojetí, a přesto všude, v celkové kompozici i v uspořádání každého jednotlivého detailu, cítíme tajné líčení a nájezd.“

II. Gender a předmoderní umění II. – 3x kristova maskulinita

Kristus Pantokrator z kláštera svatě Kateřiny na Sinaji (cca. 6 stol. n. l.)

Hans Memling (cca. 1430-1492); Kristovo vzkříšení, cca. 1490

SEMANA
SANTA

SEVILLA
2024

Kristus a kontroverze: Plakát pro Svatý týden 2024 v Seville od Salustiana Garcíi

Úkoly (1.10.)

- **Krátký referát pojmy k genderu (cca. 5 min.)**
 - Proč jste si ho vybral/a?
 - Zjistěte s pomocí různých zdrojů (knížky, studie, online rešerše) o co se jedná, dokumentujte rešerši (jak jste postupovali?)
 - Jak se Váš pojem historický vyvíjel (koncepty?)
 - Co se Vám na pojmu líbí/nelíbí
- **Četba textu: Sherry C.M. Lindquist, Gender, p. 113-130**
 - proveďte textovou analýzu: O čem to je? Jak vypadá argumentační struktura? Co se vám líbí, co méně?
- **Četba pramene: Christine de Pizan (1364 – 1430),**
 - proveďte analýzu pramene: Kdo je Christine de Pizan? Z jakého díla je text vybrán? (Význam díla?) O čem pojednává?

II. Christine de Pizan (1364-1430)

- Spisovatelka a filozofka benátského původu, která psala svá díla ve francouzštině; je považována za jednu z prvních autorek, která se dokázala uživit svými díly
- Jedna z nejznámějších „femme de lettres“ středověku, proto-feministka

Biografie:

- Jako čtyřletá přichází na francouzský královský dvůr v Paříži; její otec je osobním lékařem a astrologem francouzského krále Karla V.
- Získává na ženu nadprůměrné vzdělání v latině, geometrii a aritmetice, které doplňuje rozsáhlou četbou světské a antické literatury, a též teologických děl v latině a francouzštině
- 1380: v 15 letech se provdá za 24letého královského notáře Étienne de Castel (nižší šlechtic z Pikardie); manželství je šťastné až do jeho smrti v roce 1387 (epidemie)
- Od roku 1387: vdova a matka tří dětí; spory o dědictví s arcibiskupem ze Sens a královským radou Françoisem Chanteprimem ji nutí k psaní, aby si udržela společenské postavení
- Nevstupuje do kláštera ani se znovu nevdává (dva společensky uznávané způsoby života vdovy), ale věnuje se vědám, zejména filozofii
- Stojí pod ochranou osobností na královském dvoře: vévoda Jean de Berry, Ludvík I. Orleánský, ale také královna Isabela Bavorská
- Současně ji obdivují soudobí filozofové Jean Gerson a Eustache Deschamps.

Christine de Pizan se svým synem Jeanem de Castel (bedfordský mistr)

Kontroverze týkající se zobrazování žen:

- Od roku 1400: široce uznávaná spisovatelka; dostává zakázky na filozofická, politicko-morální a vojenská díla i dvorskou poezii
- Zapojuje se také do debaty o úloze žen, zejména v souvislosti s jejich pejorativním zobrazením v literárních dílech, jako je populární „Roman de la Rose“ od klerika Jeana de Meunga

= Rozpoutává tak literární „Querelle du Roman de la rose“ (spor o románu o růži) v němž rozebírá klerikem znetvořený obraz žen

Miniatura v pařížském rukopise Cité des Dames (počátek 15. století, Mistr Cité des Dames)

La Cité des dames (1405)

- Město dam, literární reakce na útoky v rámci sporu
- Na příkladu významných ženských postav z biblických i světských dějin poukazuje na neuznané schopnosti žen a rozvíjí obraz utopické společnosti, v níž mají ženy rovná práva

= Popisuje také, jak negativní výroky učenců o ženském pohlaví ovlivnily ženy

Úkoly (8.10.)

- Četba textu: Mary Beard, *The public voice of women*, p. 3-45
 - kdo je Mary Beard? Čím se zabývá?
 - Proveďte textovou analýzu: O čem to je? Jak vypadá argumentační struktura? Co se vám líbí, co méně?
- Četba pramene – kontrastního textu: Vlastimil Vondruška, kap. *Rovnoprávnost (Breviář pozitivní anarchie, 2016)*
 - Kdo je Vlastimil Vondruška? Jakou pozici zastává?
 - Analyzujte jeho ‚argumentaci‘
- Najděte příklad argumentace proti změně genderového řádu (genderových rolí):
 - Jakým způsobem je prezentován veřejnosti? Kdo ho podporuje?
 - Kterého tématu se dotýká a proč (které mocenské vztahy z nim stojí)? Jak vypadá argumentace podporovatelů? připravte si k vlastnímu příkladu krátkou ústní prezentaci (3-5 min.)

Chcete takové ženy?
Plakát ke kantonálnímu
hlasování o volebním
právu žen v Basileji,
1920.

